

**MEDEDEELINGEN UIT HET INSTITUUT
VOOR PRAEVENTIEVE GENEESKUNDE
1935**

**LEIDEN
BOERHAAVESTRAAT 19—22**

INSTITUUT VOOR PRAEVENTIEVE GENEESKUNDE.
BESCHERMVROUWE H.M. DE KONINGIN.

BESTUUR.

Dagelijksch Bestuur:

Dr. N. M. JOSEPHUS JITTA, Voorzitter van den Gezondheidsraad, *Voorzitter*.

Prof. Dr. S. T. BOK, *Secretaris*.

J. J. HAVER DROEZE, *Penningmeester*.

Prof. Dr. E. GORTER.

Mr. L. LIETAERT PEERBOLTE, Oud-Directeur-Generaal van de Volksgezondheid.

Prof. Dr. G. J. W. KOOLEMANS BEYNEN, namens de Ned. Ver. „Het Roode Kruis”.

Ds. J. BELJERMAN, namens de Ned. Ver. „Het Groene Kruis”.

Prof. Dr. J. M. BAART DE LA FAILLE, namens de Medische Faculteit te Utrecht.

Dr. J. SIEGENBEEK VAN HEUKELOM.

Prof. Dr. J. VAN DER HOEVE, namens de Medische Faculteit te Leiden.

Prof. Dr. A. KLEIN, namens de Medische Faculteit te Groningen.

Mr. P. W. J. H. CORT VAN DER LINDEN.

Prof. Dr. J. J. VAN LOGHEM, namens de Medische Faculteit te Amsterdam.

Dr. M. NIEMEYER.

Prof. Dr. A. K. M. NOYONS, namens de Ned. Ver. „Het Wit-gele Kruis”.

Prof. Dr. H. C. RÜMKE.

Prof. Dr. E. P. SNIJDERS.

Directeur.

J. P. BIJL, *arts*.

BEKNOPT VERSLAG VAN DE WERKZAAMHEDEN VAN HET INSTITUUT VOOR PRAEVENTIEVE GENEESKUNDE GEDURENDE HET JAAR 1935

I. ALGEMEENE ZAKEN.

De finantieele toestand doet steeds meer aan een noodtoestand denken. Wanneer men aanneemt, dat de crisis ook van dézen noodtoestand de oorzaak is, dan is het omgekeerd, mede aan de crisis te danken, dat, ondanks de groote finantieele moeilijkheden, het Instituut zich ook in 1935 heeft kunnen uitbreiden. De crisis toch maakt het mogelijk om tegenwoordig werkkrachten te krijgen tegen een salaris, waaraan in normale omstandigheden niet gedacht zou kunnen worden.

In 1935 is opgericht een afdeling voor experimenteele therapie en een voor serologie, zoodat thans de volgende afdelingen aanwezig zijn:

- tuberculose,
- kanker,
- serologie,
- virusziekten,
- experimenteele therapie,
- psychotechniek.

Verder wordt in het Instituut gelegenheid gegeven voor onvatbaarmaking tegen verschillende infectieziekten.

De finantieele moeilijkheden maken het onmogelijk om, als het vorige jaar, onderzoekingen, die door het Instituut verricht zijn, zelf te publiceeren. Voor een deel zijn de in 1935 verrichte onderzoekingen in wetenschappelijke periodieken verschenen, voor een deel zullen ze weldra verschijnen. In dit jaarverslag kan dus slechts een algemeen overzicht opgenomen worden.

De Directeur heeft als lid van den „Conseil de Direction” in

Mei te Parijs de vergadering van de „Union internationale contre le Cancer” bijgewoond.

De Heer W. A. COLLIER heeft, gevolg gevend aan een uitnodiging, het internationale physiologencongres in Sovjet Rusland bijgewoond.

Ten einde contact te hebben met andere instellingen, die werkzaam zijn op het gebied der praeventieve geneeskunde, werden vergaderingen van die instellingen zoo veel mogelijk bijgewoond.

PERSONEEL.

Tot ons aller leedwezen verliet de heer A. T. v. D. SCHAAF met ingang van 1 Dec. het Instituut voor Praeventieve Geneeskunde wegens zijn benoeming bij het veeartsenijkundig Instituut te Buitenzorg. De heer v. D. SCHAAF heeft in den tijd, dien hij bij ons laboratorium werkzaam was, belangrijke onderzoekingen verricht en was ons aller bekwame en behulpzame raadgever waar het vraagstukken van veterinaire aard betrof. De wijze waarop hij medewerkte zal bij ons allen een aangename herinnering achterlaten en onze beste wenschen vergezelden hem bij zijn vertrek naar Indië.

Sedert 15 April is de heer W. A. COLLIER, die tevoren verbonden was aan het ROBERT KOCH Instituut te Berlijn, alhier werkzaam. De heer COLLIER is vroeger vooral op het gebied der experimenteele therapie werkzaam geweest en zal zijn onderzoekingen thans in ons Instituut voortzetten.

Mej. Dr. J. VAN DEN HOVEN VAN GENDEREN, oud-onderdirectrice van het Instituut PASTEUR te Buitenzorg, is sedert 10 September bij het Instituut voor Praeventieve Geneeskunde werkzaam. Zij verricht onderzoekingen op serologisch gebied.

In 1935 zijn bij het Instituut werkzaam geweest:

J. P. BIJL, arts, directeur.

Mej. A. BOSSCHIETER, secretaresse.

Dr. J. R. DE BRUÏNE GROENEVELDT, arts (kankerlaboratorium).

L. DE KROMME, med. en chem. candidaat (kankerlaboratorium).

Dr. H. D. BOER, arts (tuberculose laboratorium).

A. T. v. D. SCHAAF, dierenarts (viruslaboratorium).

W. A. COLLIER (laboratorium voor experimenteele therapie).

Mej. Dr. VAN DEN HOVEN VAN GENDEREN, arts (serologisch laboratorium).

Dr. D. WIERSMA, leider van het consultatiebureau voor beroepskeuze.

Jkvr. J. W. E. v. D. DOES DE BIJE, analyste.

Mej. C. H. GEURS, analyste.

Mej. E. B. VAN HETTINGA TROMP, analyste.

Mej. M. J. VERHOOG, analyste.

J. VERMEULEN, amanuensis.

G. VAN TUYL, bediende.

A. JANSSEN, bediende.

C. SNIEDER, bediende.

W. RIETBERGEN, bediende.

GEBOUWEN, INSTRUMENTARIUM ENZ.

Hierover valt veel te zeggen. Beter is het erover te zwijgen.

II. ONDERZOEKINGEN.

A. *Kankerlaboratorium.*

In het kankerlaboratorium werden de, in 1934 begonnen onderzoeken om heterophiel antigeen in urine van lijdens aan carcinoom aan te toonen, voortgezet. Groote moeilijkheden werden daarbij ondervonden om een werkzaam serum te verkrijgen, terwijl ook het maken van een bruikbaar extract uit urine op allerlei bezwaren stuitte. Gelukte het een bruikbaar d. w. z. volkomen helder extract te maken dan was de ringreactie met een werkzaam serum in ongeveer 87 % der gevallen van Ca positief, terwijl bij personen, die klinisch niet aan carcinoom lijdens, de urine in slechts 13 % een positieve reactie gaf. De urine van lijdens aan mammacarcinoom gaf steeds een positieve reactie. Na radicale operatie werd een positieve reactie negatief. Zeer veel medewerking werd bij dit onderzoek van Prof. NOORDENBOS te Amsterdam ontvangen.

Dank zij de welwillendheid van den Directeur van het Rijks Instituut voor de Volksgezondheid te Utrecht was de heer DE KROMME in de gelegenheid eenigen tijd in dat Instituut te werken, ten einde van een groot aantal patiënten uit de chirurgische en obstetrische klinieken, de urine te onderzoeken. Wij betuigen Dr. TIMMERMAN en de Hoogleraren LAMÉRIS en DE SNOO ook hier onzen dank voor hun medewerking.

B. *Viruslaboratorium.*

In het viruslaboratorium werden de onderzoeken over griep voortgezet. Drie reeksen van proeven werden tijdens de griepperiode 1935 verricht n.l. met gorgelwater van militairen uit Leiden, ons toegezonden door den chef van den militairen geneeskundigen dienst, Dr. F. KUIPERS, van verpleegsters uit een inrichting te 's-Gravenhage, waar enkele letaal verlopende gevallen waren voorgekomen, ons toegezonden door Dr. J. M. BROEKMAN en ten derde met gorgelwater van leerlingen der schippersschool te Vreeswijk, waar een uitgebreide endemie geheerscht heeft (Dr. B. J. BUURMAN).

Bij deze 3 proefreeksen werden fretten intranasaal ingedruppeld met het gorgelwater van 8 grieppatiënten en van een patiënt bij wien de diagnose griep moest vervallen (bronchopneumonie). De fret ingedruppeld met het materiaal van dezen laatsten patiënt bleef gezond. Fretten ingedruppeld met het gorgelwater van 4 patiënten op den 1e, 2e of 3e ziektedag vertoonden 2—3 dagen later de typische griepverschijnselen, bestaande uit koorts, etterige neuscatarrh en als regel zeer ernstig algemeen ziek zijn. De verschijnselen hielden gewoonlijk ongeveer een week aan. Fretten, die te voren besmet geweest waren met Engelsch griepvirus, werden niet ziek. Fretten, die na infectie met materiaal van Hollandsche grieppatiënten hersteld waren, bleken, behoudens één twijfelachtig geval, immuun te zijn tegen Engelsch virus. In het gorgelwater van grieppatiënten, genomen op den 7den of lateren dag der ziekte, kon geen griepvirus aangetoond worden.

Onderzoekingen werden verricht over de door sommigen beweerde verwantschap tusschen hondenziekte en griep. Het

scheen daarbij dat fretten, die met griepvirus besmet geweest waren, iets minder gevoelig waren voor infectie met het virus der ziekte van CARRÉ (A. T. v. D. SCHAAF. Ned. Natuur- en Geneeskundig Congres 1935 en Ned. Tijdschr. v. Diergeneeskunde 1935 blz. 635).

Op grond van de gunstige werking, die volgens enkele mededeelingen in de literatuur, pernaemon kan hebben op bepaalde aandoeningen van het centrale zenuwstelsel, werd onderzocht, of dit preparaat het verloop van de encephalitis, welke na hondenziekte optreedt, gunstig beïnvloed. Bij deze ziekte toch treedt demyelinisatie sterk op den voorgrond. Dank zij de medewerking, die wij van „Organon” te Oss ondervonden, kon dit onderzoek verricht worden.

De onderzoekingen van A. T. v. D. SCHAAF, gepubliceerd in het vorige verslag, waaruit bleek, dat het door intracutane inspuiting van neurovaccine bij konijnen opgewekte ziekte, proces een gemitigeerd verloop vertoont, indien dit virus in een acuut ontstekingsinfiltraat wordt ingespoten, gaven aanleiding om na te gaan of een dergelijke ontsteking ook mitigeerend werkt bij infecties met andere vira. Ware dit het geval dan zou volgens dat principe misschien immunisatie mogelijk zijn.

Zeer bemoedigend waren de resultaten niet.

Proeven bij kippen met vogelpestvirus, een virus, dat steeds den dood ten gevolge heeft, hadden een volslagen negatief resultaat. De dieren stierven bijna alle, en de overlevende bleken later niet immuun te zijn. Hoewel de inspuiting van het virus in een door terpentijn opgewekt infiltraat bij die dieren dus geen immuniteit heeft opgewekt, wijst het feit, dat de kippen zijn blijven leven er toch op, dat het virus in het infiltraat onwerkzaam is gemaakt.

Hetzelfde was het geval met een proef, die wij, dank zij de medewerking van Prof. Dr. L. DE BLIECK in het Instituut voor Parasitaire en infectieziekten der Veeartsenijkundige faculteit in Utrecht, konden verrichten met het virus van mond- en klauwzeer.

Bij een kalf, in welks serum geen antistoffen tegen mond-

en klauwzeervirus was aan te toonen (Dr. JAC. JANSEN) werd 0.5 cc virus in een terpentijn infiltraat gespoten. Het dier vertoonde daarna geen reactie en het serum bleef vrij van specifieke antistoffen, althans 1 cc en 10 cc bleken geen neutraliserende werking te vertoonen, hoewel 5 cc het wel had (Dr. JANSEN).

De proef werd daarom herhaald door inspuiting van de dubbele hoeveelheid virus. Ook nu bleef het dier volkomen gezond. Het na 16 dagen afgetapte bloed bevatte geen antistoffen.

Ook hier zien wij dus geen duidelijk immuniteit optreden. Wel wordt het virus in het infiltraat blijkbaar onwerkzaam gemaakt.

Iets gunstiger verliepen de experimenten met het virus van de ziekte van CARRÉ bij honden. Door toevallige omstandigheden waren wij in staat een vrij groot aantal honden hiervoor te gebruiken.

Wij hebben in eenige proefreeksen, die onderling in sommige opzichten verschilden, 27 honden virus in een door terpentijn opgewekt infiltraat ingespoten. Van deze honden kreeg een aantal slechts lichte verschijnselen, terwijl andere typische hondenziekte kregen. Van deze honden stierven 5. Aangezien een koppel honden later bleek spontaan geïnfecteerd te zijn geweest, vóór dat ol. ther. werd ingespoten, moeten de cijfers gecorrigeerd worden in 24 en 2. De letaliteit bedroeg dus 8 %. Eigenlijk is de sterfte nog iets kleiner aangezien 1 hond, na ongeveer een maand lang gezond te zijn geweest, aan pneumonie is gestorven. Van 14 honden is later onderzocht of zij immuun waren tegen hondenziekte. Dit bleek steeds het geval te zijn.

Van 37 andere honden lijdende aan hondenziekte stierven 21. Beschouwen wij alleen die honden, welke als contrôle op de immunisatie proeven kunnen gelden, dan stierven van 17 dieren 10 d. i. 59 %.

Deze getallen wijzen er op, dat na inspuiting van virus in een infiltraat de letaliteit $\frac{1}{7}$ is van de letaliteit, die optreedt indien het virus niet in een infiltraat wordt ingespoten.

De sterfte is natuurlijk nog veel te hoog om deze methode als

immunisatie methode te gebruiken. Toch wettigen de voorloopige resultaten ons de experimenten voort te zetten.

C. *Tuberculose laboratorium.*

De volgende onderzoekingen werden verricht.

Dr. BOER stelde een vergelijkend onderzoek in naar het voorkomen van humane resp. bovine tuberkelbacillen bij personen lijdende aan tuberculose te Leiden en omgeving. Hij vond daarbij:

kinderen 0— 5 jaar	17	humaan	en	4	bovien.
kinderen 5—10 jaar	7	humaan	en	1	bovien.
kinderen 10—18 jaar	2	humaan	en	1	bovien.
volwassenen	200	humaan	en	6	bovien.

Aangezien in de omgeving van Leiden betrekkelijk veel tuberculose bij het vee voorkomt, wordt thans een zelfde onderzoek ingesteld bij patiënten in Friesland, waar de veestapel vrijwel vrij van die ziekte is.

Onderzoekingen over antigene eigenschappen van tuberculeus weefsel en van tuberculine zijn in gang.

Bij een bacteriologisch onderzoek van den onderwijzer en 24 kinderen van de schoolinfectie te Ee, konden 9 tuberkelbacillen-stammen gekweekt worden. Deze stammen kwamen onderling overeen maar verschilden van den typischen tuberkelbacil. De afwijkende stam werd niet gevonden bij patiënten te Ee, die niet door de schoolepidemie geïnfecteerd waren.

Bij experimenteel onderzoek over infectie met tuberkelbacillen per os bleek, dat indien aan cavia's minstens $\frac{1}{500}$ mgr. bacillen toegediend worden, deze hoogstens een week lang in de faeces zijn aan te toonen. De doorlaatbaarheid van den darmwand is verschillend voor de verschillende tuberkelbacillenstammen. De minimale dosis wisselde van $\frac{1}{1000}$ tot 10 mgr. De bacillen, die den darmwand passeeren, veroorzaakten daarin, behoudens 1 uitzondering, geen tuberculeuse afwijkingen.

Pasgeboren cavia's lieten zich niet gemakkelijker via het maagdarmkanaal besmetten dan oudere dieren.

Pasgeboren en oudere konijnen worden via het maagdarmkanaal zeer moeilijk besmet.

Bij een macacus rhesus, per os besmet met $\frac{1}{10}$ mgr. bovine tuberkelbacillen, ontwikkelde zich een uitgebreid tuberculeus proces in den dikken darm.

Verder werd een onderzoek ingesteld naar den invloed, die vitaminegebrek op de infectie per os met tuberkelbacillen heeft. Hierbij bleek, dat cavia's, die een C deficient voedsel kregen en ratten die een A deficient voedsel kregen, niet gemakkelijker besmet werden dan dieren, die een volwaardig voedsel ontvingen.

Het onderzoek naar het voorkomen van tuberkelbacillen in den nuchteren maaginhoud bij kinderen in het Sanatorium „Hoog-Blaricum" werd voortgezet.

Een onderzoek naar het voorkomen van tuberkelbacillen in maaginhoud van kleuters te Eindhoven is in gang.

Verder wordt een studie over aviaire tuberkelbacillen verricht.

De meeste onderzoeken op de tuberculose afdeling werden onder de auspiciën van de tuberculose studiecommissie verricht.

D. *Laboratorium voor experimenteële therapie.*

Dr. COLLIER stelde in het bijzonder een onderzoek in naar de werking van verbindingen van eiwitderivaten met verschillende metalen (goud, arsenicum, zink) bij infecties.

Bij deze onderzoeken bleek, dat het optreden der immuniteit, die bij de muis na een pneumococceninfectie ontstaat, beïnvloed wordt indien de genezing der infectie door goudbehandeling tot stand komt.

Een vergelijkend onderzoek werd ingesteld naar de werking van goud-keratineverbindingen van het type SS-Au en SH-Au bij chronische infecties van het konijn met pneumococcen, (konijnen-erysipelas).

Onderzocht werd de werking van goudeiwitverbindingen bij trypanosomeninfecties. Deze verbindingen bleken geen invloed op de infecties als zoodanig uit te oefenen, maar wel een verhoogde gevoeligheid der trypanosomen tegen andere chemotherapeutische verbindingen als Salvarsan, Bayer 205, Trypaflavine te veroorzaken. Hierdoor werd dus een experimenteele basis gelegd voor de gecombineerde goud en arsenicumtherapie.

De reeds vroeger door COLLIER verrichte onderzoekingen over de werking van arseen-keratine-verbindingen bij acute en chronische trypanosomen-infecties bij de muis en het konijn werden voortgezet. In het bijzonder werd de genezing door zeer kleine doses nagegaan.

Onderzocht werd de werking van goudverbindingen bij staphylococceen-infecties. De experimenten hadden tot nog toe een bemoedigend resultaat en worden voortgezet.

In samenhang met deze proeven werden eenige algemeene vragen bestudeerd.

Hierbij bleek, dat muizen ook nasaal tegen pneumococceen geïmmuniseerd kunnen worden. Er bleken evenwel verschillen met parenterale immuniseering te bestaan.

De pulmonale infectie van muizen in aethernarcose met tuberkelbacillen, (NEUFELD-KUHN) bleek zeer geschikt te zijn om de werking van chemotherapeutische praeparaten te onderzoeken.

Het bleek mogelijk te zijn om muizen en konijnen in aethernarcose pulmonaal met kanker te infecteeren.

E. Serologisch laboratorium.

Mej. VAN DEN HOVEN VAN GENDEREN verricht een onderzoek over het diphtherie-antitoxine-gehalte van het serum van

personen, die tegen diphtherie onvatbaar zijn gemaakt. Onderzocht werd het serum van verpleegden uit Endegeest, die door Dr. N. VERWEY met diphtherie-anatoxine van het Rijks Instituut voor de Volksgezondheid waren ingespoten. Het anti-toxinegehalte bleek verschillend te zijn; bij een aantal buitengewoon hoog.

Aangezien verschillende onderzoekers hebben aangetoond, dat sera kan tegen vaccine-virus geïmmuniseerde dieren uitvlokking geeft met extracten uit vaccine, werd onderzocht of deze reactie ook door „Über” resp. „Unterschichtung” was zichtbaar te maken. Tot nog toe zijn geen duidelijke resultaten bereikt.

Onderzocht werd of luesserum een ringreactie geeft met een extract uit runderhart. Bleek dat het geval te zijn dan zou op een eenvoudige wijze een luesreactie verricht kunnen worden, die bovendien het voordeel had spoedig nadat ze ingezet was, afgelezen te kunnen worden. Nadat eenige voorloopige onderzoekingen verricht waren, gaf de Directeur van het Rijks Instituut voor de Volksgezondheid te Utrecht ons gelegenheid aldaar eenige honderden sera te onderzoeken en de uitkomst te vergelijken met die der reactie van WASSERMANN en van SACHS GEORGI.

Schakelt men de sera uit, die b.v. door troebelheid een moeilijk te waardeeren uitkomst gaven, dan bleek het volgende. Van 466 sera, die een positieve ringreactie gaven, gaven 300 tevens een positieve reactie van WASSERMANN en van SACHS GEORGI, 25 alleen een positieve SACHS GEORGI en 32 alleen een positieve WASSERMANN. 109 waren zoowel SACHS als WASSERMANN negatief. Herhaaldelijk bleek evenwel, dat het serum dan afkomstig was van personen, die vroeger positief gereageerd hadden of dat de Wa. R. een zeer lichte remming gaf.

Van 1816 sera, die een negatieve ringreactie vertoonden, waren 1743 ook WASSERMANN en SACHS negatief, 35 alleen SACHS negatief, 18 alleen WASSERMANN negatief, terwijl 20 zoowel WASSERMANN als SACHS positief waren.

Evenmin als de reactie van SACHS-GEORGI steeds met die

van WASSERMANN klopt, komt dus de ringreactie steeds met een van beide overeen. Getracht zal worden het percentage niet-specifieke reacties te verlagen.

F. *Psychotechnisch laboratorium.*

Gebruik makend van de gegevens, die de beroepscandidaten boden, vermeerderd met die van een groot aantal andere proefpersonen, verrichtte Dr. WIERSMA een onderzoek naar de ontwikkeling van phantasie en opmerkzaamheid bij kinderen. Beide bleken bij stijgende leeftijd te verbeteren, de samenhang tusschen algemeene intelligentie en phantasie was zeer duidelijk, die tusschen algemeene intelligentie en opmerkzaamheid was minder groot, tusschen phantasie en opmerkzaamheid kon geen duidelijke samenhang worden aangetoond.

Ook verrichtte Dr. WIERSMA een statistisch onderzoek naar de persoonlijkheid van chronische alcoholisten. Uit de uitkomsten mag worden afgeleid, dat, voor het ontstaan van chronisch alcoholisme, constitutioneele factoren van temperament en karakter groote beteekenis bezitten.

Beide onderzoekingen zullen in 1936 worden gepubliceerd.

G. *Algemeene onderzoekingen.*

In samenwerking met het Instituut van Volkshuisvesting (z.g.n. Zonnecommissie) werd het onderzoek naar de beteekenis van het licht in de woningen voortgezet.

III. TOEPASSING DER PRAEVENTIEVE GENEESKUNDE

Wekelijks gaf Dr. BOER gelegenheid om geïmmuniseerd te worden tegen pokken en diphtherie. In 1935 werden 20 personen tegen pokken gevaccineerd en 35 onvatbaar gemaakt voor diphtherie.

Door den Heer VAN DER SCHAAF werd opnieuw een oogst van de z.g.n. Leidsche vaccine bereid. In 1935 werden 315 porties afgeleverd.

Verder werd door den Heer VAN DER SCHAAF voortgegaan met de bereiding van serum tegen hondenziekte. Met dit serum werden ook in 1935 gunstige resultaten verkregen.

De Leider van het consultatiebureau voor beroepskeuze Dr. WIERSMA hield iedere Vrijdagmiddag zitting. In 1935 werden 80 consulten gegeven, aan 24 personen.

IV. ONDERWIJS, PUBLICATIES ENZ.

Maandelijks werden in het Instituut wetenschappelijke voordrachten gehouden. In 1935 vonden wij daartoe onderstaande sprekers bereid, die wij ook hier onzen dank betuigen. De sprekers vonden steeds een aandachtig gehoor en de voordrachten gaven steeds tot belangwekkende discussies aanleiding.

- 21 Jan. 1935, Mej. Dr. A. CH. RUYS (Amsterdam): „Uitkomsten van cultuur-onderzoek bij vulvo-vaginitis infantum en bij gonorrhoea van de volwassen vrouw”.
- 11 Febr. 1935, Dr. L. E. DEN DOOREN DE JONG (Rotterdam): „Over den bacteriophag”.
- 1 April 1935, Prof. Dr. H. ALDERSHOFF (Utrecht): „Overbrengen van in ons land voorkomende polio-encephalitis en van encephalitis postvaccinalis door enting op apen”.
- 20 Mei 1935, Dr. J. A. v. HASSELT (Amsterdam): „Postinfectieuze encephalitis bij mensch en dier”.
- 17 Juni 1935, W. A. COLLIER (Leiden): „Über Gold in der Chemotherapie”.
- 9 Sept. 1935, Dr. D. WIERSMA (Leiden): „Phantasie, opmerkzaamheid en intelligentie bij kinderen”.
- 14 Oct. 1935, Dr. A. L. HAGEDOORN (Soesterberg): „Erfelijkheid en praeventieve geneeskunde”.
- 18 Nov. 1935, J. P. BIJL (Utrecht): „Antigeen en antistof bij Carcinoom”.

Te Sneek werd vanwege het Instituut het 2de gedeelte van de in 1934 begonnen artsencursussen gegeven en wel door de

Heeren Dr. J. H. G. CARSTENS te Utrecht en Dr. A. QUERIDO te Amsterdam.

Ondergeteekende hield een voordracht voor de theologische studenten te Leiden over praeventieve geneeskunde.

Verder werden in verschillende wetenschappelijke vereenigingen voordrachten gehouden.

Geregeld werden mededeelingen van algemeene strekking aan de dagbladpers verstrekt.

De Directeur,
J. P. BIJL.

PUBLICATIES UIT HET INSTITUUT VOOR PRAEVENTIEVE GENEESKUNDE.

1930

- H. D. BOER: Over het B.C.G.-Vaccin (Ned. Tijdschr. v. Hygiëne, microbiologie en serologie, 1930, 1).
H. D. BOER: Parenterale toediening van B.C.G. (Versl. Tub. Stud. com. 4, (1930), 38).

1931

- H. D. BOER en R. STOOP: Voortgezet B.C.G.-onderzoek (Ned. Tijdschr. v. Hygiëne, Microbiologie en Serologie, 1931, 6, 165).
H. D. BOER en R. STOOP: Über B.C.G. Untersuchungen (Acta Brevia Neerlandica de physiologica etc. 1).
J. R. DE BRUÏNE GROENEVELDT en L. DE KROMME (met medewerking van W. A. SEEDER en J. VAN ORMOND): Experimenteel onderzoek naar BENDIEN's methode der vroegtijdige onderkenning van kanker (Ned. Tijdschr. v. geneesk. 1931. 4988).

1932

- H. D. BOER: Open longtuberculose bij kinderen (Maandschr. v. kindergeneeskunde I, 377).
A. T. v. D. SCHAAF: Onderzoekingen over vaccine-virus. (Ned. Tijdschr. v. Hygiëne, Microbiologie en Serologie, deel 6, No. 4).

1933

- H. D. BOER: Kweeken van tuberkelbacillen uit bloed volgens LÖWENSTEIN. (Verslagen Tub. Studiecom. (1933), No. 7, blz. 3).
H. D. BOER: Immunisatie tegen diphtherie en roodvonk op de scholen te Wassenaar. (Ned. Maandschr. v. geneesk. 1933, 216).

- J. P. BIJL: Over vira en virusziekten (Geneesk, bl. 1933, IX en X).
- L. DE KROMME en J. R. DE BRUÏNE GROENEVELDT: On the occurrence of heterophyl antigene and its importance for a specific cancer diagnosis for human beings (Kon. Ak. v. Wetenschappen, 36, 463).

1934

- H. D. BOER: Activation de la forme filtrable du Bacille tuberculeux par l'extrait acetonique de bacilles de KOCH. (Comptes rendus soc. de biol. 117, 772).
- H. D. BOER: Levende tuberkelbacillen in gepasteuriseerde flesschenmelk en boter. (Ned. Weekbl. v. Zuivelbereiding en Handel, 4 Dec. 1934).
- H. D. BOER: Un cas de „réaction dissociée" au filtrat de voiles jeunes de Bacilles de KOCH chez un enfant de huit ans. (C. R. Soc. biol. CXVII. 1156).
- J. P. BIJL: De 2de Conferentie van de internationale vereeniging voor geographische pathologie. (Ned. Tijdschr. v. geneesk. 4111).
- J. P. BIJL: Moderne krankzinnigenzorg. (Haagsch Maandbl. 21, 23).
- J. P. BIJL: Over de beteekenis van de praeventieve geneeskunde voor de Nederlandsche Levensverzekeringmaatschappijen (De Levensverzekering, Oct. 1934).
- J. P. BIJL: Praeventieve geneeskunde en tuberculose. (Dagbladpers, Maart).
- J. P. BIJL en H. PEETERS: Der Typhus im Niederländischen Heer während des mobilen Zustandes in den Jahren 1914—1918. (Veröffentl. a. d. Geb. der. Medizinalverwaltung, 43, 295).
- A. T. v. D. SCHAAF: Opinions récentes au sujet de la maladie du jeune age du chien, (Congres cynologique).
- D. WIERSMA: Praeventieve geneeskunde en beroepskeuze. (Dagbladpers, Juni 1934).

1935

- H. D. BOER: Bacteriologisch onderzoek van de schoolinfectie met tuberculose te Ee. (Versl. Tub. Studiec. 1935, IX, 45).

- H. D. BOER: Besmetting met tuberkelbacillen per os. (Versl. Tub. Studiecom. 1935, IX, 63).
- H. D. BOER: Onderzoek naar het voorkomen van levende tuberkelbacillen in gepasteuriseerde flesschenmelk. (Med. uit het Inst. v. Praev. Geneesk. 1935, 90).
- H. D. BOER: Onderzoek naar het voorkomen van levende tuberkelbacillen in boter. (Med. uit het Instit. v. Praev. Geneesk. 105).
- H. D. BOER: Activeering van den filtreerbare vorm van den tuberkelbacil door acetoneextract van tuberkelbacillen. (Med. uit het Inst. v. Praev. Geneesk. 108).
- H. D. BOER en J. P. BIJL: De reactie van PIRQUET bij 3000 personen. (Med. uit het Inst. v. Praev. Geneesk. 80).
- H. D. BOER en J. P. BIJL: Experimenteele onderzoekingen over infectie per os met tuberkelbacillen bij vitaminegebrek. (Versl. Tub. Studiecom. 1935, No. 9, blz. 84).
- H. D. BOER en G. J. HUET, mede namens Mej. A. C. RUYS: Stelselmatig onderzoek naar het voorkomen van tuberkelbacillen in den maaginhoud van sanatoriumkinderen. (Versl. Tub. Studiecom. 1935, No. 9, blz. 3).
- H. D. BOER en R. STOOP: Activeering van den filtreerbare vorm van den tuberkelbacil. (Med. Instit. v. Praev. Geneesk. 117).
- J. P. BIJL: Over de pokken en de bestrijding dezer ziekte. Versl. en Med. betr. de Volksgezondh. Dec. 1935).
- J. P. BIJL: Verslag van de werkzaamheden van het Instituut voor Praeventieve Geneeskunde over het jaar 1934. (Mededeelingen uit het Inst. v. Praev. Geneesk. over 1934).
- J. P. BIJL en A. T. V. D. SCHAAF: Herpes encephalitis-virus als verwekker van stomatitis. (Med. uit het Inst. v. Praev. Geneesk. blz. 51).
- W. A. COLLIER: Uber pneumokokken Immunität nach Goldbehandlung. (Zeitschr. f. Hygiene 117, 470).
- GERHARD ELKELES: Experimentelle Untersuchungen zur aethiologie der Influenza. (Med. uit het Inst. v. Praev. Geneesk. blz. 60).
- L. DE KROMME: Heterophiel antigeen in carcinoomweefsel. (Med. Inst. v. Praev. Geneesk. 127).

- A. T. v. D. SCHAAF: Over den invloed der geassocieerde kiemen op den aard der vaccinereactie. (Med. Inst. v. Praev. Geneesk. 1).
- A. T. v. D. SCHAAF: Over een serum tegen hondenziekte. (Med. uit het Inst. v. Praev. Geneesk. 34).
- A. T. v. D. SCHAAF: Post infectieuse encephalitis bij den hond. (Med. uit het Inst. v. Praev. Geneesk. 42).
- A. T. v. D. SCHAAF: Over verwantschap van het griep-virus en het virus van CARRÉ (hondenziektevirus). (Tijdschr. v. Dierengeneesk. 62, 635).
- D. WIEBSMA: De coëfficiënt van samenhang *w*. (Ned. Tijdschr. voor Wijsbegeerte en Psychologie 29, 114 (1935)).
-

H. E. STENFERT KROESE'S UITGEVERS-MAATSCHAPPIJ N.V. — LEIDEN—AMSTERDAM